Trích "Văn Học Chữ Nôm", Lê Văn Đặng soạn (sắp xuất bản)

CÁC TẬP THƠ HỔ XUÂN HƯƠNG

Trong các tập thơ sau đây, ngoài Thơ Hồ Xuân Hương, còn có các Tác Gia Khác chép lẫn lộn

國音詩選,春香遺稿. Quốc Âm Thi Tuyển,

Xuân Hương Di Cảo (1914).

詠栢舟即孀女 隻栢隘術分浽濘 钟拥敖喭餒冷汀 转觥情美懞溚弹 蝉!②風波障汲澎 潮裡黙埃啉杜湾 軌繚尸几砬吹崇 意埃啋板甘悉丕

PHIÉM CHU NGOẠN NGUYỆT

Hà Đông một dải nước trong veo Lãng đãng thuyền tình chở nặng chèo Gọn sóng nhấp nhô tăm cá lội In dòng chấp chới mảnh trăng treo Muốn trôi thơ lá mà than thở Phải mượn tin băng để tập tành Cây cỏ thêm buồn lòng nước cũ Ái ân lanh lẽo biết bao nhiêu

KHÓC CHỒNG LÀM THUỐC

Văng vằng tai nghe tiếng khóc rì,
Thương chồng nên phải khóc tì ti.
Ngọt ngào thiếp nhớ mùi cam thảo,
Cay đắng chàng ôi vị quế chi.
Thạch nhũ trần bì sao để lại,
Quy thân liên nhục tẩm đem đi.
Dao cầu thiếp biết trao ai nhỉ,
Sinh ký chàng ôi tử tắc quy.

Vịnh Bách Chu tức sương nữ

Chiếc bách buồn về phận nổi nênh Giữa dòng ngao ngán nỗi lênh đênh Lưng khoang tình nghĩa mong đầy đặn *Nửa* mạn phong ba luống bập bềnh Chèo lái mặc ai lăm đỗ bến Buồm lèo thây kẻ rắp xuôi ghềnh Ây ai thăm ván cam lòng vây

喭餒揞弹仍漝浜

Ngán nổi ôm đàn những tấp tênh

賭荒

春香評註 園桃弄鎖唏霜排 뾉紫為埃哨祂嗚

CHỬA HOANG

Cả nể cho nên hóa dở dang, Sự này có thấu hỡi chăng chàng. Duyên thiên chưa thấy nhô đầu dọc, Phận liễu sao mà nảy nét ngang Cái tội trăm năm chàng chịu cả, Chữ tình một khối thiếp xin mang. Quản chi miệng thế lời chênh lệch, Chẳng thế, nhưng mà thế, mới ngoan.

Xuân Hương bình chú:

Vườn đào lỏng khoá hơi sương lọt Cửa tía vì ai tiếng trẻ gào

NHỊ HÀ TỰC CẢNH

Thâm thNn đầu gềnh lún phún mưa Đố ai vẽ được cảnh tiêu sơ Xanh um cổ thụ tròn như tán Trắng toát trường giang lặng ngỡ tờ Còi mục thét trăng miền hoang dã Lưới ngư giăng gió bãi bình sa Chuông ai đứt nối bên kia tá Đấm lở chuông tình một túi thơ

NÚI BA ĐÈO

Một đẻo, một đeo, lại một đèo, ¹
Khen ai khéo vẽ cảnh cheo leo.
Cửa son tía ngắt lơ thơ nóc,
Đường đá xanh rì lún phún rêu.
Phản phất chồi thông cơn gió thốc,
Mịt mờ ngọn cỏ giọt sương gieo.
Hiền nhân quân tử ai là chẳng
Mỏi gối chồn chân cũng muốn trèo.

[1] Trong một buổi nói chuyện về Chữ Nôm, tại Orange County, chúng tôi dùng câu thơ nầy lãm thí dụ "đánh dấu Chữ Nôm" để trả lời một thính giả (BS NHV).

遊古寺

Du Cổ Tự

Thầy tớ thong dong dạo cảnh chùa Cầm thư lưng túi rượu lưng hồ Cá khe lắng kệ đầu ngơ ngác Chim núi nghe kinh cổ gật gù Then cửa từ bi nêm chặt cánh Nén hương tế độ cắm đầy lư Nhà sư ướm hỏi nhà sư tí Phước đức nhà ngươi được mấy bồ

[1] một bản Anh ngữ (Spring Essence - 87) dịch hai câu cuối: Buddha asks so little of his monks. Blessed, they gather many friends

Sài Sơn Thiên Thị công xây đắp biết bao đ

Hóa công xây đắp biết bao đời. Nọ cảnh Sài Sơn có chợ trời. Buổi sớm gió tuôn, trưa nắng dãi, Ban chiều mây hợp, tối trăng soi. Bày hàng hoa quả quanh năm đủ, Dãi thẻ giang sơn bốn mặt ngồi. Bán lợi mua danh nào những kẻ, Thử lên mặc cả một hai lời.

Hương Sơn Thiên Thị

Ai đi Hưnog Tích chợ trời đi, Chợ họp quanh năm cả bốn thì. Đổi chác người tiên cùng khách Bụt, Hợp hàng gió chị với trăng dì. Yến oanh chào khách nhà mây tỏa, Hoa quả baà hàng điếm cỏ che. Giá áo lợn tằm tiền gạo đủ, Bán mua mặc ý muốn chi chi.

主奠題青娑洞厨仙 **Chúa Trịnh¹ Đề Thanh Sa Động** 秩塊天厨脱趴連 Chợt khỏi Thiên Trù thoát rẽ lên 乳豁瀋濱坟塘蓮 Cửa hang thăm thẳm một đường lên 翥運觥橘篭香仸 Chở mây quanh quất lồng hương Phật

描移荣陵蹑楽仙 Gỗ đá vang lừng lối nhạc tiên 宝盖屯屯連宝座 Bảo cái đùn đùn trên bảo toạ

金冠占占糯金蓮 Kim quan chềm chễm trước Kim Liên

青娑蹈貓群箟底 Thanh Sa dấu cũ còn ghi để

眷特車寫別氽番 Quyến được xe loan biết mấy phen.

1) 鄭 (trịnh) → 奠(điện) [viết tắt bỏ bộ 邑/阝(ấp)]

春香詩集, 福文堂藏版 Xuân Hương Thi Tập, Phước Văn Đường Tàng Bản. Tân san (1930).

[Hai bài 36, 38 có trong *Quốc Âm Thi Tuyển*]

36 銭歌

TIỀN CA

人生不過多得錢 Nhơn sanh bất quá đa đắc tiền.

耳襊乾銭壯士緬強餘 Nhẹ túi cạn tiền, tráng sĩ mặt càng dơ.

埃貴賤埃親疎 Ai quý tiện, ai thân sơ,

固烯鐱他胡昻育 Có hơi kẽm tha hồ ngang dọc.

笑子老去清還俗 Tiếu tử lão khử thanh hoàn tục,

珍重南交歷代銭 Trân trọng nam giao lịch đại tiền.

劍緬台仍客臺蓮 Kém mặt thay những khách đài sen.

拢扱黟拱器坊濁富 Gấp cấp lấm cũng ra phường trọc phú.

銭唒歇, 歇春吏固 Tiền dẫu hết, hết xuân lại có,

哨喯呟碑嗢别色疗 Tiếng bon chen bia miệng biết bao mòn.

Người còn thì của hãy còn.

[拢 long=góp) gắp; 唉 thay chữ 埃 dùng sai trong bản Nôm]

嘲秀典歌

Trào Tú Điển Ca

Làng Cự Lộc có thầy Tú Điển
Rượu típ vào nói rặt chuyện con ma
Quen thói keo lại xỏ người ta
Chẳng may gặp keo già xỏ lại
Cũng học năm ba câu khách dạy
Trương tư tháng bốn ngộ về Tàu
Xấu lại tốt dậu khiếu dầu hiềm
Một nỗi tá biến mậu nhiệt
Câu văn tư cù mỳ cục mich

Gia hữu nhơn cầu vạn vật cầu Một hai khi lộ chuyện cô đầu Cao hứng tổ tôm cho vờn sợ Khi luận bạc về nhà lo nợ Vợ buông cho như tảo đổ mặt Bàn đời người được mấy tri âm

Xuân Hương Di Cảo tr. 38-39 [Nguyễn Khuyến?]

咏水仙花 「事生色活香香 制花包易氽剔别花 た場別で 地源落路光麻旦尼

VỊNH THỦY TIÊN HOA

Khen cho sắc nước hương trời Chơi hoa đã dễ mấy người biết hoa Rõ ràng trong ngọc trắng ngà Đào Nguyên lạc lối đâu mà đến nơi

〈集翠翹傳〉

[崒翹 1065]	Than ôi ! sắc nước hương trời,
[翠翹 0836]	Chơi hoa đã dễ mấy người biết hoa.
[翠翹 1311]	Rõ màu trong ngọc trắng ngà !
[翠翹 0192]	Đào nguyên lạc lối đâu mà đến đây ?

南風解嘲吳廷泰, 春香詩集. Nam Phong Giải Trào, Ngô Đình Thái sưu tập, *Xuân Hương Thi Tập*.

KHÓC VĨNH TƯỜNG TRI PHỦ

Trăm năm quan phủ Vĩnh Tường ôi Thân thế coi như đã khác rồi Chôn chặt văn chương ba tấc đất *Ném cao* hồ thỉ bốn phương trời Cán cân tạo hóa rơi đâu mất Miệng túi càn khôn mắc lại thôi Một mảnh thâm tình trầm chín suối Trăm năm quan phủ Vĩnh Tường ôi

泣縂蜭 喂払唳唉払蜭唳 妾焢緣払只劳傕

Khóc Tổng Cóc

Ôi chàng ơi hỡi chàng Cóc ơi! Thiếp bén duyên chàng chỉ thế thôi. 螺轉措離自低 Nòng nọc đứt đuôi từ đây nhé, 新鐵坤贖湟杯硤 Nghìn vàng khôn chuộc nét bôi vôi!

[1] Dùng "Nòng nọc đứt đuôi" để nói "cóc chết" e không chỉnh]

[2] TS Nguyễn Duy Chính giải thích: Từ "Nòng nọc đứt đuôi" theo người miền Bắc Việt, dùng để nói "một việc đã xong", ở đây, ý nói "chàng Cóc" đã chết.

升竜依古 THĂNG LONG HOÀI CỔ (t. 59a) 高岂層霪没榾旗 Cao ngất từng mây một cột cờ, 京城馹畧省悲除 Kinh thành ngày trước tỉnh bây giờ. 1 像銅鎮武香群鶴 Tượng đồng Trấn Võ hương còn ngát, 碑移花文鹁渚嫲 Bia đá hoa văn chữ chưa mờ. 宝塔盧疎笮軲鷶 Bửu tháp lợ thơ chòm cỏ mới, 溋蘇淶測捧肢初 Doành Tô lai láng bóng trăng xưa. 返埃故老熙低晦 Gặp ai cố lão ra để hỏi, 准苗繁花短沛渚 Chốn cũ phồn hoa đã phai chưa. [1] Reference:

南昌故郡,洪都新府。Nam Xương cố quận, Hồng Đô tân phủ. (Vương Bột - Đằng Vương Các Tự)

Ông Chiêu Hổ đề Xuân Hương Đường nhứt cú

[胡] 包古吏群扨腿月 Đã cổ lại còn đeo thói nguyệt [春香] 園春牢底冷味香 Vườn xuân sao để lạnh mùi hương [Hồ 胡 thuộc bộ 肉, nhiều người lầm với bộ nguyệt 月]

THƠ ĐĂNG ĐÀI TỰC CẢNH 詩登臺即景 淹爱朝綦細鎮臺 Êm ái chiều hôm tới trấn đài 凌凌没姅買塵埃 Lâng lâng một nửa với trần ai 果務朝暮鐘喑涛 Bốn mùa triệu mộ chuông gầm sóng [喑ầm→gầm] **没**障桑滄渃論吞 Một lũng tang thương nước lộn trời 波苦酐重坤摌浒 Bể khổ ngàn trùng khôn tát cạn 源恩幂丈易攔潙 Nguồn ân trăm trương dễ khơi vơi Nào nào Cưc Lac là đâu tá 拯楽哭低尨熜進 Cực Lạc là đây chín rõ mười

[một bản Anh ngữ (Spring Essence · 115) dịch hai câu cuối: Where is nirvana

Nirvana is here, nine time out of ten]

大南對詩, 胡春香詩集. Đại Nam Đối Thi, Hồ Xuân Hương Thi Tập.

VỊNH ĐÁNH CỜ

Hây hNy gió xuân lúc mới trưa
Anh tài đua trí hội mây mưa
Mã xa lạc lõi quân đi trước
Tượng sĩ nghênh ngang tướng nhỏn nhơ
Trên chiếu tiếng tăm lừng bốn góc
Trong lòng mưu trí tốt muôn cơ
Cảnh hay trước mắt nào khôn biết
Thú vị thảnh thơi đệ nhất cờ

詠斜陽

岸機落得魞術祖 量柳永空客汝茄 觽牧嘴霜尼曠野 紂魚咽飉墿長沙 [祖 thay vì 組]

VINH TÀ DƯƠNG

Ngàn dâu lác đác tâm về tổ, Vừng liễu vắng không khách nhớ nhà, Còi mục rúc sương nơi khoáng dã, Chài ngư thét gió bãi trường sa.

[Xuân Hương Thi Tập, bản Phước Văn Đường]

奇遇碧勾因賤晦

THƠ GHỊO CỔ HÀNG SÁCH

Cô hàng lấy sách cắp ra đây

Xem thử truyện nào so lại sai

Nữ Tứ có bao xin xếp cả

Phương Hoa phỏng liệu có còn nay

Tuyển Phu mặc ý tìm cho kỹ

Chinh Phụ thế nào bán lấy may

Kỳ Ngộ Bích Câu nhân tiện hỏi

Giá tiền cả đấy tính bao yay

價錢奇帝性色嗚喀Giá tiền cả đấy tính bao vay

詩和吏

THƠ HOẠ LẠI

Gia truyền nghiệp sản vốn hàng đây Duy có phong tình là hẳn say Nữ Tú phô trương chưa muốn bán 芳花封蹈隕群啟 送夫尋買群渚賃 征妇摸铖褪固枚 竒遇碧勾払悶晦 價錢悉奇晦之嗚

Phương Hoa phong dấu vẫn còn nay Tuyển Phu tìm mãi còn chưa thấy Chinh Phụ mua nên lấy có may $K\mathring{y} Ng\mathring{o}$ Bích Câu chàng muốn hỏi Giá tiền tất cả hỏi chi vay

詠翁亘打饒 事尼干據舞為兜 翁亘牢廳俸打饒 逸梞娑嬪按新爺 扛쫸翁儮擴術虧 正矜秩魄躋術 註契經魂吝吏共 間闷和饒辰共鳴 空辰沛慢典蒲鴝

VỊNH ÔNG CẮNG ĐÁNH NHAU

Sự này can có bởi vì đâu Ông Cắng sao mà bỗng đánh nhau Giựt gậy bà Chẳng (Dằn) phang dưới gối Giang tay ông Kễng quẳng trên đầu Cha Căng mất vía bon về trước Chú Kiết kinh hồn lNh lại sau Có muốn hoà nhau thì cũng nói Không thì phải mượn đến bồ câu

[HƯƠNG SƠN CA KHÚC I, Xuân Hương Thi Tập]

Thú tự nhiên đâu bằng Hương Tích,

趣自然亮朋香跡 覩清騒景厯奡朝 几辰適煙霞風月 庫無尽 仍世前群渚别 趣有情山水寔哭恆 欺登高買时包斯季 晒神頑埃瓱朱穷 積汶瓢色色空空 覩每踩奇奇怪怪 詩浪 洞主有心神筆在 化兒無跡自然空 客出闰撔古吏麻瞠

Đủ thanh tao cảnh lịch trăm chiều.

Người thì vui, trẻ mến sô nhiều,

Kẻ thì thích yên hà phong nguyệt.

Kho vô tận

Nhưng thể nào còn chưa biết,

Thú hữu tình sơn thủy thật là vui.

Khi đăng cao mấy lúc đã gần trời,

Mây dưới gót xanh đen vàng đỏ trắng.

Lúc vào động ngoạn kỳ ba thạch đặng,

Dấu thần ngoan ai vẽ cho cùng.

Riêng một bầu sắc sắc không không,

Đủ mọi vẻ kỳ kỳ quái quái.

Thơ rằng:

Đông chủ hữu tâm thần bút tại,

Hóa nhi vô tích tự nhiên công.

Khách xuất quan, ngoảnh cổ lại mà trông,

Lòng mến cảnh dấn chân đi quá đứng.

戦雲液迎張

驻 幅箋羅ົ編躂苔 解冤器洗俗吏添台 天厨細忘飢強躗跬 興詩酒群亮欣帝弥 拯蓬萊弱水拱神仙 **炒排第一南天 <u>忧</u>** 接更 你神仙秩素 催辰唉底制終

Chén vân dịch nghiêng bầu uống cạn, Bức tiên la mở túi lên đài. Giải oan ra tNy tuc lai thêm hay, Thiên Trù tới vọng cơ càng thấy khoẻ. Hứng thi tửu còn đâu hơn đây nhỉ, Chẳng Bồng Lai, Nhược Thủy cũng thần tiên. Rõ ràng đệ nhứt Nam Thiên, Mang đi lại nể thần tiên mất lòng. Thôi thì, hãy để chơi chung.

[HƯƠNG SƠN CA KHÚC II]

南天第一 Nam Thiên đệ nhứt, 庄景市咹組厨香 固衣架固宝盖固幢幡 覩每踩竒竒怪怪 過客倚吟紅葉外 一僧持偈白雲边 江山没趣自然 身俗累渃解冤沼瀝 富貴功名前仍客 景吏貼 風景固焓空 易低哭景嶡蓬

Chẳng cảnh nào ăn đứt Chùa Hương. Có y giá, có bửu cái, có tràng phan, Đủ mọi vẻ kỳ kỳ quái quái. Quá khách y ngâm hồng diệp ngoại. Nhứt tăng trì kê bach vân biên. Giang sơn một thú tự nhiên. Thân tục luy nước giải oan rửa sạch. Phú quý công danh nào những khách. Ngoảnh lại xem Phong cảnh có buồn không. Dễ đây là cảnh non bồng.

南音詩集

嘲秀典歌 廊巨禄固柴秀典 醞節刨吶噠傳混魔 涓煺膠使数馱些 庄義汲膠氋数吏 拱學畆贮句客愧 張罰脳眾悟術艚 瘦吏茂酉窍油嫌 汶浽左變路茂热 句文字劬眉局蔑 家有人求萬物求

NAM ÂM THI TÂP

Trào Tú Điển Ca Làng Cự Lộc có thầy Tú Điển Rượu típ vào nói rặt chuyện con ma Quen thói keo lại xỏ người ta Chẳng may gặp keo già xỏ lại Cũng học năm ba câu khách dạy Trương tư tháng bốn ngộ về Tàu Xấu lai tốt dâu khiếu dầu hiềm Một nỗi tá biến mâu nhiệt Câu văn tự cù mỳ cục mịch Gia hữu nhơn cầu van vật cầu

高興祖魞朱院傳 欺論鉑術茄炉嫧 棄:子晧切音早

Một hai khi lộ chuyện cô đầu Cao hứng tổ tôm cho vòn sơ Khi luân bạc về nhà lo nợ Vợ buông cho như tảo đổ mặt Bàn đời người được mấy tri âm

Xuân Hương Di Cảo tr. 38-39 [Nguyễn Khuyến?] 國音詩雜抄 Quốc Âm Thi Tâp Sao [Thư Viên Vietnam R.230]

咏儉藏詩 固沛尼低儉藏空

涛溶麺渃拭籠嵩

VINH KĒM TRỐNG THI

Hai bên thì núi, giữa thì sông, Có phải nơi đây Kẽm Trống không? Gió thổi ngọn cây rung lắc tắc, Sóng dồn mặt nước vỗ lung tung.

[Ở trong hang đá, còn hơi hẹp, Ra khỏi đầu non, đã rộng thùng. Qua cửa mình ơi, nên ngắm lại, Nào ai có biết nỗi bưng bồng.]

L'oeuvre De La Poétesse Vietnamienne Hồ Xuân Hương [Maurice Durand. Paris 1968].

噶咹蒻

MỜI ĂN TRẦU

菓橰儒驰皿蓢硋 尼貼春香買辦耒 固沛緣饒辰旛吏 停撑如葉泊如硤

Quả cau nho nhỏ miếng trầu vôi, Này của Xuân Hương mới quệt rồi. Có phải duyên nhau thì thắm lại, Đừng xanh như lá bac như vôi.

詠飯濡

VINH BÁNH TRÔI

身嫌辰皐分嫌驗 點浽匹沉買渃嫩 硠湼默油晒几挌 **磨** 糜 刎 穷 凡 炁 綸

Thân em thì trắng phận em tròn Bảy nổi ba chìm với nước non Nắn nót mặc dầu tay kẻ nặn Mà em vẫn giữ tấm lòng son

间月

VÁN NGUYỆT

氽萬年龄沕咳群 拠牢欺缺吏欺論 唉払玉兔它鱍嵗 嗜妸姮娥布氽昆

Mấy vạn năm nay vẫn hãy còn Cớ sao khi khuyết lại khi tròn Hỡi chàng ngọc thỏ đà bao tuổi Chớ ả hằng nga đã mấy con

詠混蜥

包固埋撑吏擫鐄 匹軍輕轎轎迎昂 吁蹺翁孔術東魯 學叠盘庚媷胗湯

VINH CON CUA

Đã có mai xanh, lại yếm vàng, Ba quân khiêng kiệu, kiệu nghinh ngang. Xin theo ông Khổng về Đông Lỗ, Học thói Bàn Canh nấu chín Thang.

趟花

CHOI HOA

Đã trót chơi hoa phải có trèo Trèo lên chớ ngại mỏi xương nhèo Cành la cành bổng vin co vít Bông chín bông xanh để lộn phèo

[À la Mémoire du regretté Maurice Durand avec son dernier poème CHOI HOA]